

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

จากการที่สหภาพยุโรป (EU) ได้มีการให้ใบเหลืองประมงไทย สาเหตุเนื่องมาจากประเทศไทยไม่ทำตามกฎ Illegal Unreported and Unregulated fishing (IUU Fishing) IUU FISHING ปลอ่ยให้มีการประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม ทำให้ต้องมีการเร่งแก้ไขและจัดการกับปัญหาเหล่านี้ก่อนที่สหภาพยุโรปจะมีการสั่งห้ามไม่ให้ไทยส่งออกอาหารไปยังยุโรปได้ ซึ่งกรณีปัญหาที่สำคัญคือ ปัจจุบันไทยมีการปลอ่ยให้ประมงพาณิชย์ที่ใช้เครื่องมืออย่าง อวนลาก อวนรุน หรือเรือปั่นไฟ เข้ามาในเขตชายฝั่งใกล้กว่าระยะที่กฎหมายกำหนดไว้ตาม พ.ร.บ.การประมง พ.ศ. 2490 คือ 3,000 เมตร โดยไม่ได้มีการห้ามปรามหรือตรวจสอบแต่อย่างใด ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้เป็นการทำประมงที่เรียกว่ามีการ ทำลายล้าง มีกวาดต้อนสัตว์น้ำขนาดเล็กและสิ่งมีชีวิตผิวดินไปหมด และยังมีประมงพื้นบ้านบางส่วนที่ใช้ “ไอโง่” หรือ “คอนโดตักปลา” ซึ่งเป็นอุปกรณ์ดักปลาที่ถี่มาก ทำให้จับได้ลูกปลาดตัวเล็กมาด้วย ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นสาเหตุหลักที่ทำลายห่วงโซ่อาหาร และจะทำให้สถานการณ์สัตว์น้ำไทยอยู่ในขั้นเสื่อมโทรม (ภิสรา บรรทัดเที่ยง. 2559)

สาเหตุที่มาของสัญญาณเตือนใบเหลืองนี้สืบเนื่องมาจากปี 2554 อียูได้ตรวจสอบการควบคุมการทำประมงที่ผิดกฎหมาย IUU ในประเทศไทย และไม่มีการปรับปรุงให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายการออกกฎหมาย และการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมมาเป็นระยะเวลา 3 ปี ประเทศไทยจึงถูกขึ้นบัญชีเป็นประเทศที่ไม่ให้ความร่วมมือในการต่อต้านการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ไม่รายงาน และไร้การควบคุม (IUU) โดยให้เวลา 6 เดือนในการดำเนินแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาคือ ซึ่งหมายความว่าหากยังไม่มีการดำเนินการใด ๆ ในเดือนตุลาคมนี้จะให้ใบแดง และระงับการสั่งซื้อสินค้าประมงจากประเทศไทยทันที เช่นเดียวกับกรณีที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วกับประเทศกัมพูชา กินี และศรีลังกา

จากข้อมูลการส่งออกสินค้าประมงไทยไปอียูโดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) ในปี 2557 ไทยส่งออกสินค้าทะเลไปอียูปริมาณ 148,995 ตัน มูลค่า 26,292 ล้านบาท ในปี 56 ส่งออกปริมาณ 176,939 ตัน มูลค่า 31,072 ล้านบาท และปี 55 ส่งออกปริมาณ 189,904 ตัน มูลค่า 33,782 ล้านบาท นี่เป็นเพียงตัวเลขของการส่งออกที่เป็นยอดเงินที่ยังไม่คำนวณถึงมูลค่าความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจจากการทำประมงที่ผิดกฎหมายที่คิดเป็นเงินราว 659 พันล้านบาท (รัตนศิริ กิตติก้องนภางค์. 2558)

แต่อย่างไรก็ตามแต่การออกของมาตรการแก้ไขเร่งด่วนของรัฐหลายประการไม่ว่าจะเป็นการตั้งทีมเฉพาะกิจควบคุมเรือประมงที่ออกจากท่าในพื้นที่ 22 จังหวัด การต้อนเรือประมงมาจดทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมาย เป็นต้น มิได้รับประกันว่าจะนำไปสู่การปลดใบเหลืองอื้อ แต่กลับละเลยมิติของความยั่งยืนในการฟื้นฟูทะเลไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำการประมงเกินขนาด

จากสถานการณ์ข้างต้นดังกล่าวก่อให้เกิดกระแสการรณรงค์ให้ผู้บริโภคหันมารับประทานอาหารทะเลอินทรีย์ หรืออาหารทะเลที่มาจากการทำประมงพื้นบ้านกันอย่างกว้างขวางมากขึ้น ซึ่งหนึ่งในการรณรงค์อย่างเป็นรูปธรรม คือการจัดงาน“กินปลา-รักษาทะเล” โดยเครือข่ายรักษ์ปลารักษ์ทะเล ที่ครัวใส่ใจ ซ.วิภาวดี 22 เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2558 ที่ผ่านมา ในงานได้มีการขายอาหารทะเลออร์แกนิกที่รับรองมาตรฐานโดยสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) ภายในกิจกรรมมีการบอกเล่าเรื่องวิถีประมงพื้นบ้านจากชาวประมง และจัดเสวนา เรื่อง “ความยั่งยืนของทะเลไทยกับการสร้าง Supply Chain อาหารทะเลที่มีคุณภาพ” เพื่อแลกเปลี่ยนให้ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ประมงไทยและให้มองต้นทุนทางของอาหารทะเล

ประเทศไทยมีจังหวัดติดชายฝั่งทะเลกว่า 23 จังหวัด ชายฝั่งรวมกันยาวกว่า 1600 กิโลเมตร แต่การบริหารจัดการทะเลโดยรวมตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีน้อยมาก พรบ.ประมง ตั้งแต่ 2490 ไม่เคยแก้ไขเลย ตัวที่เชื่อมโยง คือ เครื่องมือทำลายล้างซึ่งอารยประเทศเขายกเลิกกันหมดแล้วเพราะมันทำลายสัตว์น้ำวัยอ่อน ทำลายห่วงโซ่อาหารทะเล

ในส่วนพื้นที่ตำบลบางชันเป็นหมู่บ้าน ในอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 64.4 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 40,305 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่เกษตร 19,050 ไร่, พื้นที่ว่างเปล่าและป่าไม้ชายเลน 21,225 ไร่ มีหมู่บ้านในเขตปกครอง จำนวน 6 หมู่บ้าน มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 1,323 ครัวเรือน ประชากร 3,678 คน ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่ติดทะเลหมู่บ้าน มีชุมชนเก่าแก่ตั้งอยู่บริเวณปากน้ำเวฬุ ก่อตั้งก่อนปี พ.ศ.2410 หรือประมาณ 147 ปีมาแล้ว ซึ่งเป็นหนึ่งในหมู่บ้านไร่แผ่นดิน เนื่องจากชุมชนดังกล่าวอาศัยอยู่บนเกาะโดยไม่มีเอกสารสิทธิ พื้นที่อยู่อาศัยมีกระแสน้ำขึ้นและน้ำลงโดยสิทธิในการครอบครองที่ดินเป็นของกรมประมงและกรมป่าไม้ พื้นที่ดังกล่าวเดิมเป็นป่าชายเลนมีไม้โกงกางหนาแน่นทำให้คนชุมชนมีรายได้จากการเผาถ่านไม้โกงกางขายเป็นอาชีพและยังเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ จึงมีการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ได้แก่ เลี้ยงกุ้ง ตกปลา ยกยอ วางลอบปู แร้วปู เบ็ดราว เบ็ดธง อวนปู อวนลอยกุ้ง ฯลฯ (สถาบันอิศรา, 2557) จากการวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวตำบลบางชัน (นิพนธ์ วุฒิชัย. 2554 : บทคัดย่อ) พบว่า มีจุดเด่นดังนี้ (1) มีทรัพยากรธรรมชาติอันหลากหลาย (2) มีวิถีชีวิตประมง (3) มีภูมิปัญญาท้องถิ่นแปรรูปอาหารทะเล (4) ตลาดสินค้าแปรรูปทางทะเล

จากสาระสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าจังหวัดตราด จังหวัดจันทบุรี และพื้นที่ชุมชนตำบลบางชันเป็นพื้นที่ที่มีความได้เปรียบด้าน ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่จะทำการประมงอินทรีย์

พื้นบ้านบนวิถีชีวิตประมง สร้างผลผลิตสัตว์น้ำอินทรีย์ซึ่งจะเป็นการประมงแบบรับผิดชอบ ไม่ใช่วนตาถี่ ไม่จับสัตว์น้ำวัยอ่อน และไม่จับในฤดูวางไข่ อีกทั้งยังปลอดภัยจากการปนเปื้อนสารเคมีและสามารถรายงานต้นตอได้ว่าใครเป็นผู้จับ ในการสร้างมูลค่าผลผลิตประมงอินทรีย์เชิงพาณิชย์และการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันบนพื้นฐานการพึ่งพาตนเองที่ยั่งยืนจังหวัดจันทบุรี และอีกทั้งสามารถเชื่อมต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่จะนำไปสู่การพัฒนาแหล่งการค้าผลผลิตประมงพื้นบ้านอินทรีย์และการท่องเที่ยวสู่จังหวัดอื่น ๆ พร้อมทั้งชุมชนบางชั้นยังมีศักยภาพรองรับการท่องเที่ยวอาเซียนในอนาคตต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1 เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาประมงอินทรีย์พื้นบ้านต่อยอดในเชิงพาณิชย์สู่การเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากการพึ่งพาตนเองในการการผลิตอาหารทะเลที่มีคุณภาพและปลอดภัยเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและนำไปสู่การแข่งขันเพื่อเตรียมความพร้อมการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

2 การศึกษาห่วงโซ่คุณค่าประมงพื้นบ้านจันทบุรีและตราด เชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายตลาดเชิงพาณิชย์เพื่อการแข่งขันบนพื้นฐานการพึ่งพาตนเอง

3 การศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการรวมกลุ่มประมงอินทรีย์พื้นบ้านเพื่อยกระดับผลผลิตอินทรีย์สู่การสร้างเครือข่ายการค้าเชิงพาณิชย์ในรูปแบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

1.3 ประโยชน์ของการวิจัย

งานวิจัยที่เสนอมานี้มีประโยชน์อย่างมาก ผลการวิจัยไปปรับใช้เพื่อสร้างศักยภาพด้านการทำประมงพื้นบ้าน กลุ่มเครือข่ายประมงพื้นบ้าน การท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การท่องเที่ยวโดยชุมชนพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อต่อยอดในเชิงพาณิชย์ ความเข้มแข็งของชุมชนด้านการมีส่วนร่วม รูปแบบฐานกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การจัดทำฐานข้อมูล แลกการพัฒนาระบบสารสนเทศและแผนการตลาดและประชาสัมพันธ์ โดยมีตัวชี้วัดคือ ภูมิปัญญาประมงพื้นบ้านต่อยอดเชิงพาณิชย์ เชื่อมโยงการค้าผลผลิตประมงพื้นบ้านอินทรีย์ของสองจังหวัดคือ จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด ซึ่งสามารถสรุปเป็นหัวข้อได้ ดังต่อไปนี้

1) ตีพิมพ์ผลงานวิจัยและนำเสนอในรายงานวิจัยและการประชุมระดับชาติไม่น้อยกว่า 3 บทความ

2) เผยแพร่องค์ความรู้ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

3) สร้างนักวิจัย

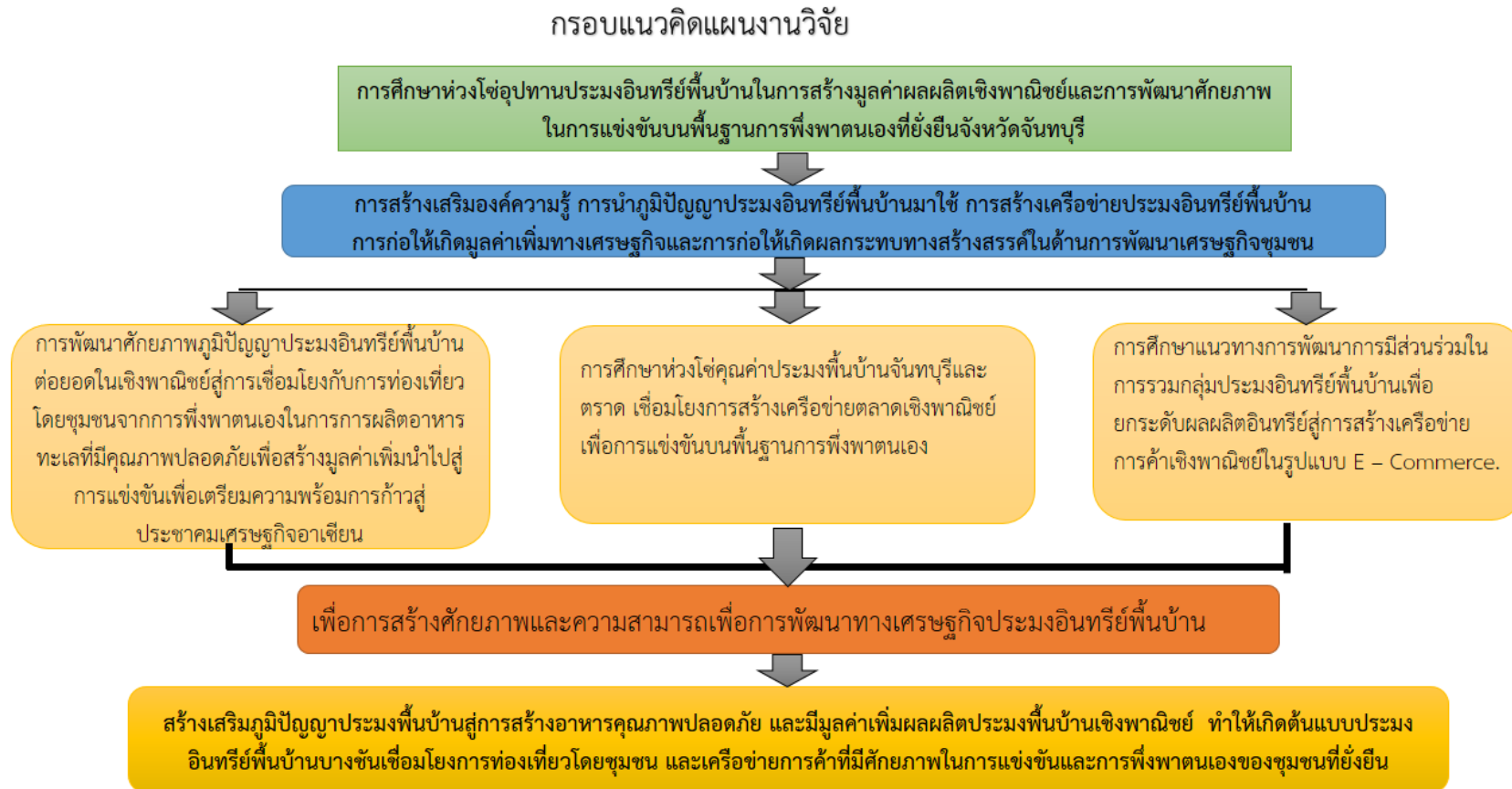
หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลการวิจัยที่เสนอมานี้จะมีประโยชน์อย่างมากและโดยตรงกับหลายหน่วยงานทั้ง ภาครัฐ และเอกชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำประมงพื้นบ้าน กลุ่มเครือข่ายประมงพื้นบ้าน การท่องเที่ยวโดยชุมชน หน่วยงานเหล่านี้ได้แก่

- 1) ประมงพื้นบ้าน ตำบลบางชัน
- 2) ประมงพื้นบ้านปากน้ำกระแจะ
- 3) กลุ่มประมงพื้นบ้านเกาะแมว
- 4) กลุ่มประมงพื้นบ้านท่าฉลอบ
- 5) กลุ่มประมงพื้นบ้านจ้าวหลาว
- 6) กลุ่มประมงพื้นบ้านตำบลไม้รูด
- 7) กลุ่มประมงพื้นบ้านบ้านท้ายเขา
- 8) กลุ่มประมงพื้นบ้านบ้านน้ำเชี่ยว หมู่ 1
- 9) กลุ่มประมงพื้นบ้านบ้านน้ำเชี่ยว หมู่ 3
- 10) กลุ่มประมงพื้นบ้านบ้านแหลมไเป้ หมู่ 1

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา : คณะวิจัย 2558

1.5 แผนการบริหารแผนงานวิจัยและแผนการดำเนินงาน พร้อมทั้งขั้นตอนการดำเนินงาน ตลอดแผนงานวิจัย

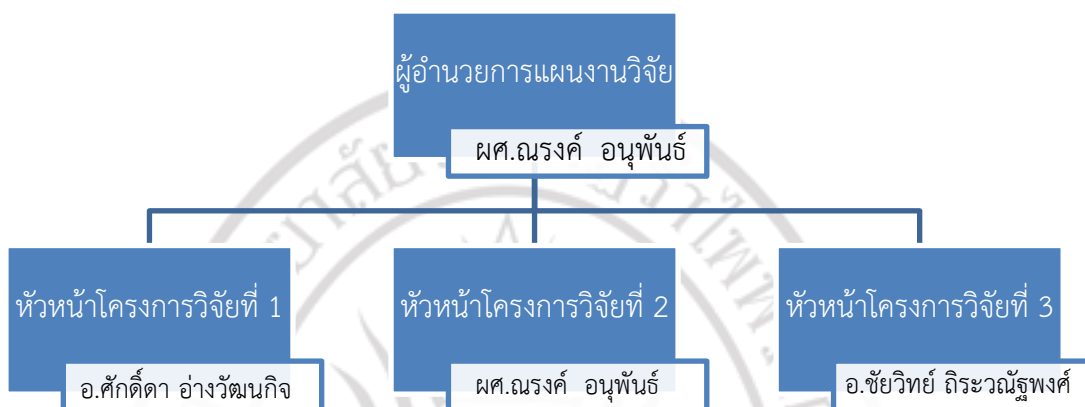
แผนการบริหารงานวิจัยประกอบด้วยคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิรวมทั้งสิ้น 4 ท่าน แต่ละท่านจะรับผิดชอบในแต่ละโครงการวิจัยย่อย โดยจะมีผู้ประสานงาน ผู้วางแผนงาน และ เลขานุการ นอกจากนี้ยังมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านประมง เป็นที่ปรึกษา โดย แผนงานได้แสดงในรูปของแผนภูมิ ภาพที่ 1.2 ในส่วนของขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยของแต่ละ โครงการได้รวบรวมไว้ในที่นี้ด้วย

1.6 แผนการสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่จากการทำการวิจัยตามแผนงานวิจัย

แผนงานการพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของ นักวิจัยในการสร้างสรรค์งานวิจัยและองค์ความรู้ใหม่ สามารถเป็นที่พึ่งพาให้กับนักวิจัยรุ่นหลังได้ รวมไปถึงผลักดันให้มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีก้าวไปสู่ความเป็นผู้นำด้านงานวิจัย เพื่อให้เป็น ที่ประจักษ์ในวงวิชาการทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ ซึ่งแผนการพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ สามารถแบ่งได้ดังนี้

ดำเนินการให้นักวิจัยรุ่นใหม่ (นักศึกษา) เข้าร่วมวิจัย ค้นคว้ารวบรวมแนวคิดทฤษฎี รวบรวมข้อพื้นฐานของพื้นที่เช่น ตำบลบางชัน ตำบลน้ำเขียว ติดต่อประสานงานกับผู้นำท้องถิ่นตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยพัฒนานักวิจัยในระดับปริญญาตรี จำนวน 28 คน ได้แก่

1 นางสาวกวิสรา วานิชล	2 นางสาวเกศริน เคนประคอง
3 นายจิง จิง ลอง	4 นางสาวดวงนภา พฤกษาผล
5 นางสาวจาริณี รอดพิเศษ	6 นางนัทธมน ขำวงษ์
7 นางสาวพัชรินทร์ ตาปาน	8 นางสาวพัชรินทร์ มนต์รี
9 นางสาวรัตนา โยนยาน	10 นางสาวลักขณา สุ่น
11 นางสาววรรณพร สุริโยภาส	12 นางสาวกชวรรณ แก้วเนียม
13 นางสาววิรมณ มัชฌิมา	14 นางสาวศันสนีย์ หอยสังข์
15 นางสาวนันท บัญธรรม	16 นางสาวสมिता ทองอร่าม
17 นางสาวปจารีย์ ศรีบูรณะพิทักษ์	18 นางสาวอัจฉิมา วินทะไชย
19 นางสาวมานิดา ชื่นวิมุติ	20 นางสาวเมลานี คนทน
21 นางสาวยุวรี โภษฐา	22 นางสาวศินี น้ำแก้ว
23 นายอรรถพล โพธิ์ศรี	24 นางสาวอุทุมพร เรืองขำ
25 นางสาวจรรุวรรณ คุณเมือง	26 นางสาวสุนทรี หัสนาม
27 นางสาวรัตนากร เลาลีศ	28 นางสาวนริศรา ผ่องสวัสดิ์

ภาพที่ 1.2 โครงสร้างคณะผู้บริหารแผนงานวิจัยหรือชุดโครงการวิจัย